

PREMONŠTRÁTSKY KANONIK MELICHAR TAKÁCS (1861 – 1933)¹

Júlia KOTRUSOVÁ

Melichar (Menyhért) Takács

V roku 2023 si pripomínáme 90. výročie úmrtia premonštrátskeho kanonika Melichara Takáča, vlastným menom František Jozef Takáč. Narodil sa 3. septembra 1861 v Novom Meste pod Šiatrom (Sátoraljaújhely, Maďarsko) do rodiny obuvníka Jána Takácsa a Márie, rod. Stefancikovej. Už krátko po jeho narodení sa rodina presťahovala do Košíc, kde vyrástol. Po vychodení základnej školy v Košiciach pokračoval v štúdiu na tamojšom premonštrátskom gymnáziu (medzi jeho spolužiakov patrila klavírny virtuóz a hudobný učiteľ Štefan Thomán, hlavný župan Abovsko-turnianskej župy Andrej Rakovszky (1906) či gróf Alexander Sztáray). Rehoľný život ho očaril natoľko, že krátko po svojej maturite dňa 5. októbra 1879 vstúpil do rehole premonštrátov v Jasove a prijal meno Melichar. Zaslúhy na jeho smerovaní na ceste učiteľa, rehoľníka mal zaiste aj jeho stredoškolský lektor Emil Fábry. Za kňaza bol

vysvätený 2. novembra 1884. V rokoch 1884 – 1885 pôsobil ako učiteľ na gymnáziu v Rožnave. Študoval na univerzite v Kluži, kde v roku 1886 ukončil štúdium klasickej filológie a tiež filozofie. V roku 1891 na tejže univerzite získal titul doktora filozofie. Pôsobil rok ako učiteľ na škole v Jasove a od roku 1888 vyučoval latinskú, grécku a maďarskú literatúru, históriu a filozofiu na gymnáziu v Košiciach. Súčasne od roku 1897 vyučoval na kráľovskej právnickej akadémii v Košiciach. V roku 1898 bol vymenovaný za riaditeľa premonštrátskeho gymnázia v Košiciach. Dňa 15. apríla v roku 1900 sa stal spoluprepoštom (koadjútorom) vážne chorého jasovského prepošta Františka Benedika, po smrti ktorého bol dňa 12. augusta zvolený za prepošta konventu premonštrátov v Jasove.

Okrem učiteľskej profesie sa významne podieľal aj na spoločenskom a kultúrnom dianí. Od roku 1901 bol členom hornej snemovne uhorského parlamentu a tiež členom municipálneho výboru Abovsko-turnianskej župy. V roku 1902 založil v Budapešti teologický a učiteľský inštitút premonštrátskeho rádu *Norbertinum*. Inicioval obnovenie Abovsko-turnianskeho župného a košického osvetového spolku. Bol čestným členom Uhorskej pedagogickej spoločnosti a spoluzakladateľom Katolíckeho spolku v Košiciach. Jeho životná idea „kto myslí na budúcnosť, stavia školy“ ho primäla k budovaniu a obnovovaniu školských zariadení. Z pozície prepošta-preláta sa snažil, aby boli budovy moderne vybavené a tiež postavené esteticky. V Koši-

1 Príspevok vznikol v rámci projektu VEGA 1/0626/21 Horné Uhorsko, špecifický fenomén stredoeurópskeho vývinu v ranom novoveku.

ciach dal v roku 1903 postaviť novú budovu pre účely premonštrátskeho gymnázia. Z jeho iniciatívy a pod jeho vedením bolo v roku 1906 so štátnou pomocou postavené Katolícke gymnázium v Rožňave. Staral sa aj o vybavenie rehoľných domov a podporu študentov. Bol čestným členom košického spolku pre pomoc chudobným študentom. Organizoval košickú pobočku Združenia sanatórií pomenovaného po rakúskom arcivojvodovi Jozefovi (Jozef-Karol Habsbursko-lotrinský), ktorého bol aj krajinským predsedom. V jasovskom kláštore dal zaviesť vodovod a elektrické pripojenie. Počas jeho pôsobenia ako jasovského prepošta prešiel obnovou aj kláštorný komplex v Lelesi. Po roku 1918 pôsobil v meste Gödöllő (Maďarsko), kde zveladil budovu rehoľného gymnázia, kláštor a dal vystavať výchovný ústav.

Jeho pedagogicko-filozofické smerovanie ovplyvnilo predovšetkým učenie starých gréckych a rímskych autorov, ako aj učenia sv. Augustína, Tomáša Akvinského a premonštrátskeho prepošta Andreasa Zasia (1741 – 1816). Z pozície člena hornej snemovne sa v uhorskom parlamente zasadzoval o obnovu škôl, učebných osnov a zamieraval sa tiež na tému prípravy učiteľov. Svoje didaktické názory často zdieľal aj so spolubratmi, učiteľmi na rehoľných stretnutiach, ako aj počas návštev na rehoľných gymnáziách a v Norbertine. Uznáním za jeho odbornosť a prínos pri reformovaní školského systému bolo v roku 1911 jeho vymenovanie za podpredsedu Národnej rady pre verejné vzdelávanie, ktorá pôsobila pod Ministerstvom náboženstva a osvety. Bol podporovateľom myšlienky vzniku tretej košickej univerzity.

Publikačná činnosť Melichara Takácsa bola bohatá a rôznorodá. Pozornosť venoval najmä témam z rímskej a gréckej filológie a filozofie. Zaujímal sa tiež o dejiny premonštrátskeho rádu. Svoje úvahy pravidelne uverejňoval v uhorských periodikách (*Magyar Állam, Gömör-Kishont vegyes tartalmu hetilap, Rozsnyói Híradó, Kassai Szemle, Abauj-Kassai Közlöny*).

Premonštrátsky kanonik Melichar Takács bol jednou z najväčších uhorských cirkevných osobností na prelome 19. – 20. storočia. Zomrel v Budapešti ako 72-ročný 29. novembra 1933. Pochovali ho v Gödöllő na cintoríne rádu, no jeho pozostatky boli neskôr prenosené do Jasova.

Dielo:

Az eleusisi mysteriumok (Košice, 1889)

A római elegikusok : Értekezés (Košice, 1892)

A római nevelés (Košice, 1892)

A görögök és rómaiak játékai. (Košice, 1894) (preklad diela od Richter W. Ford). *Egyetem-es Philológiai Közlöny*, 1895)

A gyermekek tornajátékai és az ifjak tornaversenye a rómaiaknál. (1895)

Reáliskolai latin tanítás és tanterv revíziója (Országos Tanáregylet Közlönye, 1897)

Madelaine Godefréd. *Szent Norbert élete.* (preklad z francúzštiny, Budapešť, 1905)

Tanulmányai. (Budapešť, 1909)

A Mitrasz-kultusz. (Budapešť, 1909)

A jászóvári premontrei kanonokrend. (Budapešť, 1909)

Mi a bölcsélet? (Berlín, 1927)

Použitá literatúra:

- POKLEMBOVÁ, Lubica – MIČIETOVÁ, Eva – SZABÓ, Viktor. *Dejateľia východného Slovenska. Bibliografia. II. diel (L – Ž)*. Košice, 2021, č. 758, s. 502.
- KARA, Anna. Takács Menyhért prépost utasításai a próbaéves és gyakorló rendi tanároknak (1912). In *Egyháztörténeti Szemle*, roč. 11, 2010, č. 4, s. 111 – 132.
- KOVÁCS, Gyula. Megemlékezés Takács Menyhért jászóvári prépost-prelátus, megye-és apátról (1861 – 1904). In *Emlékkönyv Szent Norbert halálának 800 éves jubileumára (1134 – 1934)*. Budapest, 1934, s. 307 – 317.
- Magyar életrajzi lexikon*, 2. zv. (L – Z). Budapest, 1982, s. 812.
- SZINNEY, József. *Magyar írók élete és munkái*. 13. zv. Budapest, 1909, s. 1244 – 1245.
- VÉGVÁRY, Ferenc – ZIMMER, Ferenc. *Sturm-felé országgyűlési almanach 1910 – 1915. Rövid életrajzi adatok az országgyűlési tagjairól*. Budapest, 1910, s. 33 – 35.
- Abauj-kassai közlöny. A kassai egyesült ellenzék pártlapja*. XXXV. évfolyam, 122 sz., 1906.